

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sifre Kodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yehezkel

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 597 [1836 oder 1837]

לאקזחי רפסל אובמ

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9132

מבוא לספר יחזקאל

חבליה כל מביא הוא להגיד אל קוראי הספר את העניינים וכו' אשר יקלו עליו הכנת הספר, ואלה הם:

(א') ידיעת חיי מתכנס, (ב') מעמד האומה אשר בתוכה נבא, או אשר עליה העיף מלחו מפתח טבע המוסרי והמדיני, (ג') ידיעת כל העניינים אשר עליהם נבא, והסבות אשר הניעוהו לזה, (ד') מעמד הלשון בעת אשר נכתב בה הספר, (ה') סגנון מליכותיו.

ועל העניינים האלה נלוו עוד חקירות אחרות שונות, אשר אם גם נופלות בערך מן הקדמונות בכל זאת תלמח מהן תועלת לקורא, ואלו הן: מי כתב הספר, ר"ל ממי נאספו הנושאות האלה וחוננו נסדר הזה באשר הם לפנינו, מתי ואיך נכתב, אם לא נפלו בהן שנויים וחלופים, ומה מדרגתם בערך ספרי הקדש.

החועלת אשר תלמח לנו מידיעת העניינים והחקירות האלה, גדולה מאד, באשר היא מפתח אשר יפתח לנו תוכו למען נוכל לראות איך סביבותיו, קורותיו ואודותיו, מעמד עמו ועמותיו, פעלו בלבנו והולידו בו רעיונים אשר ישנו ויחליפו כפי אשר הרחיב הנושא מספר מושגיו, וכפי מעמד נפשו עת הניעו דבר מה לנוכחה, ויגיד לנו גם עיני טעמו. וזוהו בנין סגנון מליכותיו, ולמה נאמח פה בשברון מתנים, ופה הקשה לרבר דומיהם. וידוע כי כל פעולה ופעולה (ואם כן גם כל דבור ודבור אשר יסוב ממנה) אשר תולד בלב שני אנשים המתפעלים מדבר אחד, ישנה ויחליף כפי טעמו, כפי רוחו השגתו, כפי קצרת נפשו עת הדבר אשר יוליד בו הפעולה, כפי מעמדו המיסרי, כפי מלבו, וכפי מעמד נפשו עת תולד בו הפעולה, ומל זה נוכל לשפוט עת וזוהי לאיר התעלמות האלה. אבל מעט מועיר הוא הדבר אשר נודע לנו מן הנביא הזה — והשעט הזה אין לו מקור נאמן רק בספרו, כי את אשר הגידו לנו סופרים שונים ממנו זולת זה, פגול היא לא ירבה, באשר תחסר גם ראיה לדבר, גם זכר לדבר. אולם בכל זאת לא אכחיד תחת לשוני ההגדות הנודעות לי, ואגידם מדי אעבר, דבר דבר על אפניו.

החקירה הראשונה תחלק ותהיה לראשית רבים.

א. מתי, אנה, וכמה שפחת מי נולד.

הנה לא הגיד לנו הנביא כמה שני חייו עת החל רוח ה' לפעמו בפעם הראשונה. וכפי הנראה מעניינים שונים (אשר אגידם אחד אחד עת אחקור בחיה שנה משני חייו החל לנבא) לא היה לעיר לימים בירמיהו בן דורו באשר ראה בפעם ראשונה מראות אלהים, ואין לספק כי המראה הנזכר בפרש"א הוא ראשית נבואתו (כמו שניבית עוד כמה שיבוא) אבל היה כבר גדול בשנים, והיה בעת ההיא כבן שלשים שנה; (ועוד אגיד הטעם אשר הניעני לתפוש מספר כמו אלה), וא"כ נולד בשנת י"ז למלכות יאשיהו; כי בשנה החמישית לגלות יהויכין היתה לו הנבואה הראשונה (יחזקאל א' ב'), אביו יהויקים מלך י"א שנה (ממלכתו יכניה לא תחשב כי רק שלשה חדשים מלך) הרי ט"ז, ואם תוסיף עוד מספר ארבע עשר יעלה לך מספר הנבון, וזה שנת י"ז למלכות יאשיהו (כי ל"א שנים מלך).

כמו שלא ידענו ברור מתי נולד, כן לא הגיד לנו אינה נולד, אבל מעניינים שונים נוכל לשפוט, כי נולד בח"י ולא בח"ל, (א) כי בימי יאשיהו עוד ישנו בני ישראל (אשר היו תחת שנט זרע דוד) לנטח על אדמזם, ועוד לא גלתה יהודה מעוני. (ב) מנבואותיו השונות נבין כי ראה עוד בעיניו את המקדש עומד על תילו^(א), כי ידע היטב מחשנות הגדולים^(ב), והמשלים

(א) ועל זה יעזובפרט ענין פרש"א ח"י, כי אם לא רצה בעיניו את המקדש, איך היה יכול לדעת כ"כ פרטיו ומולציו ומולציו, מלבד שכל הקנזא המקדש, מקום השמים המצבות את השמש, מקום חדר הנסתר אשר שם העלו עמר ענין הקטרת וכדומה.

(ב) גם י"א, וראה בזרנו על הפרש"א הזאת; כי נבואותיו ונבואות ירמיהו שונות כמותם, וכמו ירמיהו אשר יעץ תמיד לבור אל משמעת הכהנים, וזאת קשה ראה על הגדולים אשר התנגדו לו בזה, כן דברגס יחזקאל קצות על הכהנים אשר יעלו עמך לבלתי הכניע משני הכהנים.

מבוא לספר יחזקאל

והמשלים אשר נביהם (א), וזה לא יוכל להיות, אם לא היה שם ימים רבים. (ג) לא לבד מנה אחר שנות גלות יהויכין, אבל גם אמר בפירושו לגלותו, (ע"ד משל מ' א', ועוד במקומות אחרים).

אכן אם גם לא נודע לנו בבירור מתי ואיך נולד, הוגד לנו משפחתו אשר בה נולד, באמרו: דברי יחזקאל בן בוזי הכהן (יחזקאל א' ג'), וגם בזה היה שזה לכן דורו ירמיהו שהיה מהכהנים אשר בענתות (ירמיה א' א') (ב); ולכן יש לשער, כי בימים האלה אשר כל בני ישראל השפיתו התעייבו עלילה, ומורת ה' לפונה מעיניהם, רק בין הכהנים לבדם יחדי סגולה היו, אשר עוד לא אבדה ממנס ידיעת התורה, ואשר לא טחו עיניהם מראות ולבם מהשכיל, ומעיניהם ילאו שני המאורות הגדולים ירמיה ויחזקאל אשר הפיזו קרני אורם על מחשבי גלות החיל הזה, כי מלב הכהנים אשר שמרו משמרת ה' בבית המקדש, לא נשכחו כל כך מלות ה' כמו מלכות שאר בני ישראל; וכן מלאנו ג"כ (יחזקאל מ"ח י"א) כי הכהנים מבני לדוק לא העו בחעות ישראל, ונבחינה אשר גם הוא לא העה כאשר העו הלוים, ויכל להוליח החולדה, כי גם הוא היה מבני לדוק אשר שמרו משמרת ה', ובה יחבאר לנו ביתר שאת, איך נודעו לו כל פרטי המקדש מולאיו ומובאיו בפרט, ואמת מהנה לא נעדרה.

ב. נחקר אנה היה בטרם רוח ה' התנוססה בו, וכמה שני חייו בטרם היה מלתו על לשונו, אנה החל לנבא, ואיזה היתה נבואתו הראשונה.

כבר הוכחנו לעיל כי נולד וישב ימים רבים בארץ יהודה בטרם בא בבלה, אבל איך חלפו הלכו לו ימי נעוריו, הנפלו לו חבליו בנעימים או לא? לא ידעו, באשר נסתמו כל המעינות אשר ממנס נוכל לשאוב העיניים האלה. ואם נשפט ממלכ כל העם על מעמדו, נאמר: כי לא ראה בטיב, כמו ירמיהו בן דורו, אם גם עתותיו לא הלכהו כל כך באשר התגוללו על ראש בן חלקיהו (יעוד ידובר מזה במה שיבוא). וכלי ספק ידע או לפחות שזע אח שזע ירמיהו הגדול משנו בשנים, באשר נמעט לא יוכל להיות כי שני אנשים בערכם בדור אחד, אשר שמו להם מטרה אחת, לא ידעו או לא שמעו זה מזה (ב), ואם גם לא הגיד לנו הפסוק מתי החל לנבא, הנה יש ענינים שונים אשר יגיעונו לאמר כי היה אז כנן שלשים; כי (א') נבואותיו הראשונות (וכללות בפרשיות הראשונות באשר אוביח) מראינה לנו כח דמיון הנביא בשלימותו. וכל חוקר ודורש בהן ישחומם על גדל כח ליורו, איך פרט בפרט אנוש ליור כבוד ה', חיות, כרובים ואופנים, דמותם ותנועתם, עד אשר נמעט גם אנחנו בעינינו רואים כל זאת, וזה אינו מדריך בני אדם להיות אכלם שלימות כח הדמיון בזה בעודם לעירים לימים (ג); (ב') מלאנו (כמו בפרשה ח' א' י"ג כ"ד), אשר זקני עמו באו אליו לדרוש את ה' (וזה לא היה כי אם שנה אחת אחר התחלת נבואותיו כמו שכתוב (שם ח' א')) ויהי בשנה הששית וגו', ולא יתכן כי זקני עמו נתנו כל כך הוד ויקר לאיש רק בשנים; (ג') כפי השערת השכל (באשר אמרתי כבר) היה ימים רבים בארץ יהודה, ואם בן לא היה לעיר לימים לעת גלותו, ואם נאמר כי היה אז כנן כ"ה שנים, היו לו לעת תחלת דבר ה' כשליש שנה (כי נשנה

א) מה המשל הזה לכס על חמדת ישראל לעמך יחרכו ימים ויחבד כל חזון (י"ב כ"ב), הנה בית ישראל חומרים החזון אשר הוא חזה לימים רבים ולעמים רחוקות הוא נבא (שם פסוק כ"ז). מה לכס אחת מושלים את המשל הזה על חמדת ישראל לחמך חבות יחבדו בוסר ושיני הכנים יתקיינה.

ב) חכן רחוק הוא קלת לחשוב, כי אך מקרה הוא אשר שני נביאים החיים בזמן אחד ויולאים מגז אחד, ישימו גם כוונה אחת למטרת חפלים.

ג) אחד מחכמי העמים אשר, כי יחזקאל בימי בחרותו ילק מיס על ידי ירמיהו (ראה הקדמת החכם אייבהארן לרבני הנביא הזה).

ד) ואל ישימי הקורא כי כח הדמיון חזק בבני אדם לעירים לימים? כי יזירי תהו כחלה אשר מאשם יזובן, במעט בחלומות נחשבו, וכרחוק מזרח ממערב כן רחקו גם דמיונות כחלה משליור הנשגב, כאשר הוא לעינינו בפרשיות הראשונות של הנביא הזה, והנביא לא היה יכול נחרט לנו הליור הנשגב הזה, לו לא היה תמיד למול עיניו, וזה רק מנת בוש האיש אשר בז בפר אל ימי חביתו, בידוע לבעלי חכמת הנפש ודורשי תהלכותיה.

מבוא לספר יחזקאל

ב

בזנה החמישית לגלות המלך יהויכין (ואם כן גם בזנה החמישית לגלותו) החל לנבא, שם א' ב'), ולא האיש בכחו וכח הדמיון על גפי מרומיו, יוכל לשבז ימים רבים על כד אהד, ולאכול לחם מגואל במשקל, ולשתות מים לר במשורה.

כל נבואות הנביא הזה אשר לפנינו יורו ויגידו כי בארץ כשדים ילאו מפיו, וגם באחת מהנה לא מלאנו שזן מנהו אשר יורה כי גם בארץ ישראל היה לו חזון מה, ואם גם מלאנו ורשף אותי רוח בין הארץ ובין השמים ותבא אותי ירושלימה (שם ח' ג'), הלא תשובתו בלדי, בארצות אלהים, אבל באמת לא עזב מקומו. ומה תקיש על בולן (ולא נעלמו ממני דברי רש"י ויונתן (שם א' ג') כי החל כבר לנבא בא"י, אבל פשטות הפסוק לימינו, ובדברים אשר איננם דברי אמונה, ישפוט כל איש כפי מתנת שכלו).

ואם גם לא הוגד לנו איזה מנבואותיו ילאה ראשונה מפיו, מ"א כפי שקיל הדעת נוכל לשפוט כי המראה הכללי בפרשיות הראשונות היה גם הראשון אשר חזה; כי (א') נבואות רבות הגיד הנביא באיזה שנה היתה לו, ולא מלאנו גם אחת קודמת לשנה החמישית לגלות יהויכין, אבל להיפך כולן מאוחרות; (ב') כמעט אצל כל הנביאים מלאנו כי לעת אשר נראה אליהם ה' ראשונה, הראיב בנפשם עז, שמש על כנס ומלא את ידם בסימן מוחז, כן מלאנו אצל ישעיהו: ויגע על פי ויאמר הנה נגע זה על שפתיך וקר עונך וחטאתך תכופר (יש' ו' ז'), (וידועים דברי הנביא במבילתא: בשנת מות מלך עוזיהו תחלת הספר, אלא שאין מוקדם ומאוחר בסדר), אצל ירמיהו: וישלח ה' את ידו ויגע על פי ויאמר ה' אלי הנה נצתי דברי בפיך (ירמיה א' ע') וכן גם פה: ויאמר אלי בן אדם את אשר תמלא אכול אכול את המגלה הזאת ולך דבר אל בני ישראל (יחזקאל ג' א').

ג. כמה שנים נבא, וכמה שני חייו, ואנה מת, ואיך מת, ואנה נקבר?

אם גם לא ידענו בנידור כמה שנים נבא, לכל הפחות נמשכו נבואותיו כ"ב שנה; כי בעשרים ושבע שנה היה לו דבר י"י על מפלות לור ובזנה החמישית לגלות יהויכין החל לנבא. וכמו אשר אין בידנו לנבא אם היתה זאת נבואתו האחרונה או אם רוח י"י הוסיף עוד להופיע עליו ורק אבדו ממנו פני עשתותיו, כן לאו עמלנו למלא המעיין אשר ממנו נוכל לשאוב כמה ימי שני חייו (א), אנה מת, איך מת (ב) ואנה נקבר (ג); כי ספורי כותבי העמים אשר לא מבני ישראל הם, והגדות ר' בנימין מטוליעולה אך בזכות שגברים האה, אשר לא יכילו המים.

ד. נחקור איך הלפו הלכו ימי שני חייו, האם ראה בטובה אם לא, איך היתה תבונת נפשו ומוגו ודומיהם, ואם גם ידועותיו ומושגיו נשארו למעלה מהם, כאשר גבה כבר עליהם ברוח נבואותיו, אם היה נחשב בקרב ישראל כאחד העם, או אם גדלוהו ונשארוהו לצבי ולחפארת.

אם נחקר ונדרש נבואות יחזקאל נדע כי חלי הזמן לא פלעוהו כלן כן כמו ירמיהו כן דורו, וגם הכרת פניהם תענה כי לא מררוהו עתותיו כמו את ירמיהו, ובכל דברי יחזקאל לא מלאנו מאמר אחד דומה למענה ירמיהו: אויה אמי כי ילדתיני וכדומיהם, כאשר ימלאו ב-דברי ירמיהו. וכל הברות אשר באו לו היו רק מזל לרת עמו, גם את זאת לא ראה במלאת סאתיה, כאשר לעת הזרנן היה כבר בגולה, ומכל הצנויים הקאים אשר גם ענו ירמיהו לא מלאנו

(א) בבבאי חכמי העמים ישפרו, כי לעת זקנתו הביע לקח טוב אל החכם היווני פיטאגוראס.

(ב) גם אמרו, כי נסקל מבני הגולה בבבלים, על חזון רע אשר ראה להם.

(ג) ר' בנימין מטוליעולה סיפר (בפירושים נוימין), כי נקבר בין נהר סרת ונהל כבר, ועל מקום קברו שמו לו חזון, וכי היאודים יושבים מדי ושרש יבאו להתשלל על קברו, גם יספר וכי הנביא בעלמו יישד בחייו בית תפלה על מקום קברו.

מבוא לספר יחזקאל

מלאנו שמך דבר אלל יחזקאל; אבל להיפך, תחת אשר בירמיהו גערו ויטרוהו למען יחדל מהנבא (עד"מ ש"ס י"א כ"ח) באו ליחזקאל לדרש בו י"י (כמו ש"ס י"ג כ"ד). והדבר הזה לא יפלא בעינינו למה לא הלכו ליחזקאל כמו לירמיהו באשר ענין אחד שמו להם למערת נבואותיהם, חרבן ב"ה המק ביד נבוכדנצר; כי לו גם חפצו גם בני הנלה ליטרו, לא היה לאל ידם, באשר כבר עול הכשדים היה על כוארם, לא כן בארץ יהודה, שם היתה עוד ליהודים יד מאשלת, ולא היתה מעבר למו להרע לירמיהו.

אבל כל היגון אשר היה ליחזקאל לראובן נפש ולכלות עינים, היה רק מלד לרת עמו. ובהבחינה הזאת, אם נשים עינינו על תולדות בני עמו, על כל הקירות ותלחות אשר מלאם בימיו, נכיר כי ימי שני חייו אך רעים היו; בטרא נולד כבר אחד מירושלים רב מיפיה והדירה באשר בא הכר על העיר והולך את מנשה לנבל אסור בזיקים; ובאשר יספרו לנו ממעלי משלים, כי כלחמו הזאב והדוב על הטלה, כן קרה גם לארץ יהודה, באשר היתה בחוק בין בבל ומלרים, ושני הנשרים גדולי הכנפים ויני הנזות הגביו עופס לרב בארצו, וכלחמו למי הרקמה ולמי יאות לחוב את הארץ.

עורנו נער והנה המלך יאשיהו מת במלחמה, פדעה נכה העניו הארץ, עוד מעט ונבוכדנצר לקח הארץ מידו לרדות עליה עוד יותר בפרך, וכמעט היה לאיש כבר וגרש מארצו מהכחש בנחלת י"י, לשנת גולה על נהרות בבל כל ימי חייו. ואם גם רחק עמה מארץ מולדתו, ולא ראה בעיניו העני בשנט עברתו, הלא עברה תמיד נפשו לעיר הקדש כחיל תערג על אפיקי מים, וראובן הנפש אשר יכלה את עיניו עת נפרד בחזקה ונרחיק כדוד אך מהדבר אשר נפשו קצורה בו, היה גם בעובריו ולא נתן מרגוע לוי, והיגון הזה בלי ספק לא חדל מהכאינו עד אשר בא הפליט לאמר הנחה העיר, וגם אחרי כן הלא דלף חלף נפשו מתונה, בראותו את הרעה אשר מלאה את נח עמו, בראותו אותה גולה מעוני ומרע עבודה.

ואם נשפט מזה על מעמד נפשו, נאמר: כי אכלה עליו תמיד, ענה בלום ובאכל אם קדר שחה, ונפשו אנה על שבר נח עמו, ופיו נשא קינה, ובחיקו רק בעם ינוח על כשעי בני ישראל אשר גם נאלו את קדוש ישראל, עד אשר זרם הלאה, ואפו יחר, וחמתו תבער בו נגד הגוים סניב בני ישראל, אשר מאינת עולם שמתו על אבדן עמו (אם גם נפל בבל זה מירמיהו באשר אדבר עוד), ובאמת כן היה. בנאשונה לא חדל מפנות פניו נגד הרי ישראל ומהע"ב להם מלחו; פעם נשא קינה בדברי משל על הדר ישראל וגדלתה אשר אכל ממנו (כמו פרשה י"ט וכדומה); פעם פנה מול שרי ישראל ודבר עליהם קשות, על אשר המה במועלותיהם הסבו את לב ישראל אחורנית לבגוד במלך בבל (כמו פרשה י"א וכדומה); פעם חד חידה ומשל משל על אבדן ארץ מולדתו בנגדה במלך בבל (כמו פרשה י"ז וכדומה); פעם נאוח בשברון מתנים ובתמרורים על שברי נח עמו (כמו פרשה כ"א וכדומה); פעם יסוב דברו אל נביאי שקר אשר לא עמדו בסרן לפני בני ישראל (כמו פרשה י"ג וכדומה); ופעם יספר להם בדרך משל את כל החסד ואמת אשר עשה י"י עמם למען ישבר לבם הזונה ולא יאמרו עוד נואש אבדה תקותנו, בשמעם כי לא יספן י"י במות הרשע כי אם בשונו מדרבו הרעה וסיה (כמו פרשה ט"ז וכדומה); ופעם יביחם על שקוליהם ונפש מרה, בדברים יורדים אל חדרי בטן כחרב סיפיות יגיד להם את כל מענותיהם והרעות אשר תמלאים (כרוב הפרשיות עד כ"ה). ובנחשנת ליל עת אסף היח נגהו ועונה תשנון על רקיע השמים, כובבי נשף ופיעו נהרה מעת לעת מבין לעיף העבים, כן ילכו וינדקו גם בפרשיות הראשונות פעם בפעם מחרני דבריו נחמים ויעודים (כמו בפרשה ט"ז), אבל מעט מזעיר המה, התע"ף עיניך כמו ואינס; כי לבו חלל בקרבו ולפני עיניו תמיד לרת בני עמו; פעם נתן להם מופת על אמת דברו למען יאמינו וישיבו ויחיו (כמו פרשה י"ב וכדומה). אבל באשר כלתה כבר הרעה על עמו, אז באשר כבר פחד פחד תנאיהו ונבוכדנצר לר על ירושלים ואז בחמת רוחו שם כניו נגד העמים סב נוח ישראל אשר עזרו אחר הכשדים ובחלי גבור שוונים עם נחלי רתמים, שפך עליהם חזיונותיו הקשות, יען הלכו לבני עמו.

ואחרי אשר נפלה כבר בתולת נח ליון, ובא הפליט לאמר: הנחה העיר, אז שבלחמם ולדבר על לבם, כי עתה אחרי אשר כבר עבר עליהם כוח התרעלה וגם שמרו מנו שחו לא, כנדר שר עונם וזעזעם כפרה וחרון אפו כבר שנ מעליהם, כדרך בני חסד לאונולרמס על

מבוא לספר יחזקאל

על איש, עת מלאכתו רעה, אם גם לפני זאת לא אהזכירו על רוע מעלליו. ועל זה יעידו כל עיני פרשיות האחרונות עד סוף הספר. ובפרט ענין פרשה ל"ז, אשר בה יספר בדרך משל ודמיון, כי עוד אחרית למו ובי עוד לא אבדה חקותם, ועיני ל"ח ול"ט יגידו ויאמרו, כי לא לבד יבא עוד רוח חיים בעממות היבשות והאלה ותעלה עוד ארבה למו, אבל גם י"י ילחם להם עם העמים בארצות הלפון, רעי לאן, כדי ליד, יבואו עליהם למלחמה בפעם ופעם לשלל שלל ולבזזו (ראה שם באורנו), וענין מ' עד סופי, כי בו ישים לפניהם חבנית ב"המק וחלקות הארץ, כי בזה הרהיב נפשם עון והכירו, כי אם גם התאזק י"י בם, מכל מקום עוד חשקה נפשו בם ובמהרה יקבלם וישבו לבנות את מעון תכארתם ב"המק; ועל זה העירו גם חז"ל באמנם: יחזקאל רישיה חורבנות וסופא נחמתא (בבא בתרא י"ד ב').

אם נעריך דברי יחזקאל עם דברי הנביאים האחרים, ובפרט עם דברי ירמיה אשר להם ידמו, לא לבד בכוונתם, כי אם לפעמים גם בדרכי משליהם ומליכותיהם, נמלאו כי נופלים נבואות יחזקאל מנבואות ירמיה בקינות, גם בנמות גם באינות; עיני ירמיה תלמענה מאין הפוגות על שבר בת עמו, ובמרירות תמיד יאנח, ואם גם בני עמו לא אןדלו מהרע לו וארבו לנפשו וטבעוהו בטיט הזון, בכל זאת התפלל עליהם פעם ופעמים אל ה', אולי ירחם עליהם ולא ישחיתם; וכמעט ברוב הפרשיות נמלאו קינות על אנדן עמו, לבו חס תמיד בקרבו ובנהיגו תבער גם אם בקרבנו, עד אשר גם האיש אשר לבו לבד אכן, לא יוכל התאפק מלבכות—א"ן בן יחזקאל, לא רבו ב"כ קינותיו, ולרוב הם בדברי משל, גם רוח הקינה (דחז עזעייטש) לא תרחף עליהן בעל קינות ירמיהו, אשר בלעדה דברי קינות לא יעשו בנו רשם, וגם נראה כאלו יחזקאל קנן יותר על אנדן העיר ומפארתה, וירמיה יותר על לרת בני עמו, וכן מלאנו רק פעם אחת כי יחזקאל חלה פני אל בעבורם (ט' ח'), (וזה היה לעת אשר ברוח נבואתו ראה הריגת יושבי ירושלים); אבל חלק זאת מלאנו בדבריו רומב בת הדמיון אשר ישארו בננפי נשרים בהרף עין מקלה החבל עד קלכו, לכל דבור ודבור היולא מפיו יפית רוח חיים, על בל נבואה ונבואה יתן סימן מופש, כשעט כל דבריו דמיונות, לזורים, קדות, ודברי משל.

מכל זה נוכל להוסיף התילדה, כי בהמדות הנקראות: חגינות, חס ידות, וכדומיהם (געפיהו) לא היה לו יתר שאת כמו לכן דורו ירמיהו, ומדותיו היו יותר ממוכנות ונערבות זאת מול זאת ולא אבדה בו אחת מהמדות עד אשר כל נבואותיו תסבנה עליה בעל מרובה כמו ירמיהו, (ועל זה בוונו גם חז"ל באמנם (בבא בתרא י"ד ב') ירמיהו כולו חרבנות) אבל שונים הם בעיניהם ונערבים זה מול זה במדותיו אשר ממנס נולו מוכה.

יש בנבואותיו עיניים שונים אשר יגידו ויזרו, כי ילאו מפי איש אשר ידיעותיו ימושונו נשאוהו למעלה מהעם, והכרת פניהם תענה בם, כי האיש אשר מפיו ילאו חשב מחשבות על תורת י"י, שרשיה ועקריו והוסיף לו גרע מאנה בפי אשר היתה עליו יד י"י, ועל זה יעידו גם דברי חז"ל באשר אמרו: משה אמר סקר עון אבות על בנים בא יחזקאל ונטלו ואמר הנפש החטאת היא חמות (מכות ב"ד א'), וכן מלאנו שונים וחלופים בעיני קרבנות החג וחלקת הארץ לעתיד לבא, עוד דברים אחרים אשר עליהם נקאו חז"ל לנגוח ספר יחזקאל (שבת י"ג ועוד במקומות אחרים בש"ס). ונראה, כי כמו שהיה לו פי שנים בנח הדמיון, כן היתה מנת חלקו גם בחכמה (ואולי בוונו על זה חז"ל באמנם הרואה יחזקאל בחלום יפנה לחכמה (ברכות נ"ז ב') וגם כבוד גדול עשו לו בני הגלה, כאשר מלאנו כי זקני העם באו לשאול את פיו, וגם הסאון אשר לא האמין בערך מעלותיו, מכל מקום למליץ ולמשל משלים שזכורו (ע"ד משל סוף פרשה ל"ג).

ועתה אחרי אשר בלינו לדבר על חיי הנביא נטיפה מלחיו גם על מזב האומה בימים ההם כן במדוי וכן במוסרי והסבות אשר הניעוהו לנבואותיו, ואחרי כן נעריך עוד מלין מעטות על מעמד האומות אשר היו סניב יהודה ואשר עליהן נבא גם כן, ובה נאמר: מעמדם המדיני היה דל מאוד, עד כי לאדם ותהו היו בעיני הנשדים האזכורים וארכם כחומר ניד היולר נחשבה להם, באשר רק חפנו בם, למען יפתח להם הדרך לבא מגרימה (כאשר נפרש עוד). ורע מנדם נראה מספר מלכים, דברי הימים, וירמיהו, ובאשר נבר דברנו מזה (לעיל בהחקירה ח"ך חלכו הלבו שני חיו) נשים מקטום לכינוי, ונדבר ממעמדם המוסרי, ונקשר:

מבוא לספר יחזקאל

כמו שהיתה במלכ המדיני במדרגה התחתונה, כן היתה במוסרי; ספר חזקת ה' היה לפון מעיני העם, עד אשר החפלאו והשחוממו כאשר נמלא במקדש זימי יאשיהו, לח לבד כי לח עשו מזות האזרים, אשר היו רק למורשה לקהלת יעקב, אבל גם מזות הלכ אשר הנה חייב כל איש מאיזה אומה שיהיה, השליכו אחרי גוס, וכל המדות הרעות אשר יאנוו לארץ נבד האדם נאנאו בהן, ונניאוי השקר אשר בהם, הם היו בעוכרם, באשר מר ארחו עליהם ירמי' ויחזקאל. — והנה שפת מעמדם המוסרי, וחלות לב הנניאוי להשיב את לבם הזונה, למען יסורו מדרגם הרע, הן היו לרוב סבות נבואותיו; אבל לפעמים הניעו גם מעמדם המד ני להוכיחם על אשר הרימו יד במלך בבל, ולדבר על לבם לעמוד בנריתו למען לא יעלו עליהם הכשדים (כמו פרשה י"ג). ומפאת הזאת שם גם דנרתו וגד העמים אשר סניב ארץ יהודה והגיד להם קשות, או מלד אשר מלני יהודה בשענו על עזרתה (כאשר מוכח ממקומות רבות בספרי מלבים, ד"הי, ירמי' ויחזקאל), או מלד אשר שמתו על שגרים (עד"מ ויחזקאל כ"ה).

והנה אשר התקירה והעיון בתולדות משלכות מזרים ובבל וחכונותיהן, נראה, כי השנה אשר הניעה את שני הנניאויס האלה (ירמיה ויחזקאל) לחת ענה לבני ישראל בדבר ה' לסור חל משמעת הכשדים, נראה כן: ידוע כי בימים הקדמונים לעת אשר עוד רוב יושבי הארץ היו כפראים במדבר, יושבים במערות ונקיקי לורים, או שטו ביער ומדבר, וחליס וקשחם בידם לכוד ליד למזות טרף למו, או הלכו נעים ונדים עם עדריהם ממקום למקום באשר מכאו מרעה להם, ואיש איש הישר בעיניו עשה; היתה נבר מלכות מזרים בתנולית שלימותה מלד הנהגת המדינה וסדרה, באשר יגידו לנו ספרי זכרונות הקדמונים. והנה לארץ נושבת בזאת, ארץ אשר בלה משקה, וכמעט לא חמוש מעשות פרי, אשר אין קלה לאולורותיה, בלי ספק התאוו אשר הגויס הפראים שזכרו, אבל באשר ארץ מזרים מע טרה לרוב מימים וממדברות, ורק מלד לפון תפתח אל אסיא על ידי מיכר ארץ הנקרא (עדרענגע פון סועץ) באוגם הגויס האלה לרוב עליה למלחמה בדרך הזה, והיה מדי שמעו יושבי מזרים, כי עם האלה יפקד ללאת עליהם, היתה כל מגמתם לכבוש הארצות אשר על גבולם מלפון, למען תמלא ידם לעצמם מכא חל ארכלם; להיפק היתה גם מגמת אויבי מזרים לקחת את הארצות האלמדיס, למען יפתח להם הדרך לפשט בה גדוד. ואם לא מלאו ידי יושבי הארצות האל לעמוד נגד שני האויבים האלה, היו מוכרחים להיות אחרי אחד מהעמים האלה, וחכמת הנהגת המדינה (פאליטיק) חייב, כי יעזרו אחרי העם אשר יכלו להסיר עולם מעל לוארם אחרי ימים ושנים, או עכ"פ אשר יקל יותר עליהם.

והנה באשר נעשתה המלחמה בין הכשדים ובין מזרים, היתה נקשת כל אחת משני הממלכות האלה לכבוש את ארץ יהודה (באשר היא היתה ביניהם מלפון למזרים) ובאשר לא השיגו ידי בני ישראל לעמוד נגד שני המלבים האלה (באשר ראינו ממינות יאשיהו, אשר חפן נראשונה להגן על ארצו נגד פרעה) היתה דעת העם חלוקה אחרי מי מהשנים יעזרו; המלך והאזרים אצרו להיות עם מלך מזרים, באשר יראו מפני אכזריות הכשדים, אשר בפרך רדו בבל. אבל שני הנניאויס האלה הבינו ברוח נבואתם כי טוב להטות שנתם תחת עיל הכשדים (ואם גם עולם עול ברזל), מלשמוע אל מלך מזרים, באשר ידעו כי הכשדים (כמו רוב ממלכות אשר נהיו אז בארצות האלה) ידמו רק לזיס נחל שיטף כאשר ימנו המיס כן יסעו; ובאשר לא היו עוד מסודרים במנהגי המדינות, ודבר אין להם עם החקים והמשפטים אשר יכנוו אל מעמד האומה, יאננו גם מן הארץ בכלל הגויס אשר הרעיטו את הארץ על הדרך הזה, ינבשו תחת ידי עם אחר, או יאננו מעט מעט בסנה אחרת. ואז אם הכשדים יהיו נחלשים, רוח והללה יעמוד ליהודים ויפרקו את עולם מעל לוארם; לא כן המזרים, להם היו חקים ומשפטים אשר כונוו על מעמדם החמידי, ואם גם נפל יפל גם העם הזה תחת כפות רגלי גוי אחר, מכל מקום יפחדו תמיד כן יעלה על לב המנכח לעשות נמוהו, והיה אם פעם אחת יקחו את עול מזרים על לוארם, לא תהיה עוד לחל ידם לפרקו ויהיו לעולם נכנעים תחת ידי עם זר, ובדרך הזה יתפרשו היטב נבואות ירמיה ויחזקאל מלד מעמד המדיני.

ועתה נדבר גם בדרך כלל על הגויס סניב יהודה הלא המה: לור, בני עמון והאזרים אשר גם עליהם הניק מלך בבל את חרבו, ולא נדבר דבר ממלכות בבל, כי נכר בזה קדמונו אחרים וגדולים, ולא ממלכות מזרים, כי את אשר היה לנו להגיד בדבר מלחמתם עם מלכי יהודה, נכר הכענו לפניך, וגם על לור, והאזרים לא נשים מלחנו, כי אם בערך אשר מעמדם המדיני מלד בבל ומזרים דמה גם כן אל מעמד היהודים.

מבוא לספר יחזקאל

הנה האומות האלה שזאו את היהודים מזיבת עולם, ושאמו ברעתם, כאשר יעידו על זה כל ספרי הנביאים נימים ההם; אבל כאשר גם המה היו נתוך בין בבל ומלכים, ויראו לנפש מפני המלכים האלה מהסנה אשר בנר הנאנו, היו גם כן מוכרחים להיות אחרי אחד משני האויבים האלה, ובחרו להשען על מלך מלכים מלגשא עול הנשדים, ולזה ברחו ברית עם לדקיהו, שלחו אליו מלאכים ירושלימה (כאשר נראה בעל-ל ירמיה כ"ז), אבל כאשר הנבית הזאת לא היתה מאהבתם את היהודים, כי אם רק (כאשר בנר אחריו) בהגרת הזמן, לולא מגור האויבים ויראתם, כי באנדן ארץ יהודה תחבגם ארלם, לא לבד שלא היו בעזרתם, אבל גם ינו בכף וירקעו ברגלם משמחה על שגם, ויקראו האח על מקדשם כי נחל, ועל ארלם כי שגמה, והיו עוד בעזרת המלכים; על כן גם עליהם מר ברחו הנביאים וחזו להם קשות, וכן היתה באמת, כי בראות העמים האלה כי הוכה חיל מלכים אשר עליהם השענו, כי כבר באה עליהם הרעה אשר מפניה נרו, לא לבד שאיזה מהם נבנעו תחתיהם (רק לור לא נבנעה כי אם ולכדה בחזק יד), אבל גם התחברו עם הנשדים בלחמתם למלחמה על יהודה, והרעו להם בשאט נפש מזיבת עלם (יחזקאל כ"ה וכדומיהם, מלכים ב' כ"ד ב'), ובה יתפכשו גם נבואות ירמיהו ויחזקאל נגדם, והסבות אשר הניעום לזה.

ד, בענין מעמד הלשון.

אם נעריך ספר יחזקאל במחנות הלשון אל ספרי קדש הנכתבים מפי הנביאים אשר חיו קודם לו, נראה כי הלשון ירדה או עזר מעלות מלכותה הראשונה ונמעט אחד מאנה כל ההדר והיופי. ולא נדבר מהענינים אשר הסבו השחתת המליכה כי גם בזה קדמונו בנראחים, רק נאמר: כי לא לבד חילף יחזקאל כל היחוסים והמירס זה בזה, השפיק בילדי נכרות, עטה מלות עבריות בבגדי ארמית ואשורית, אבל גם עשתונתיו ומחשבותיו והאיפן והדרך אשר צם הניעם חולה, נשחנה מהחופן והדרך אשר צם הגידו הנביאים אשר לפניו את נבואותיהם. והנה כל מה שאמרנו מחלוף היחוסים ומהשמוש במלות זרות ומהתחפשות מלות עבריות בבגדי ארמית ואשורית נמצא גם בירמיהו, וזה יורה כי הלשון נשחנה בכלל האומה עד שהאזכרונאל ז"ל שלל מהם ידיעת דקדוק הלשון; אבל חלוף זה נשים לנו למטרה לבאר הענינים אשר השנו החלוף הזה בהדרך אשר בו הניע אמרו"ל) אשר לא נמצא גם בירמיה בן דורו, כי הנביאים הקודמים לו, אם גם ראו כבוד י"י ואם גם דברו מרוב רבנות מלאכים הסובבים את כסא כבודו, בכל זאת לא הגשימו כל כך הבורא ית-לה ולא יספו להמלאכים פעולות רבות במהו, כי אם עטרו את כסאו רק להדר ולתפארת ומלאכיו עשה רוחות משרתו אש להט (תהלים ק"ג) דבר י"י כאשר ינא מפיו עשה את כל אשר חפץ והנלית בכל אשר שנת (ישעיה נ"ה י"א), ולא היה משתמש באמת במלאכים עושי דבריו.

והנה ידוע, כי נערך אשר בני ישראל התחברו עם הגוים אשר סביבותם למדו גם מעט מהגשים הבורא. ויותר קורות העמים והתפכות הזמן הקריבם אל הגוים האלה, יותר הרגילו גם לטיירו בדמות בראיות ולעשות פעלי הדמיונות האלה; הנה הנביאים כאשר חפזו להוטיא מלבם הטיורים הנכונים, היו מוכרחים להשתמש בדרגתי מליכותיהם למען יבינו את דבריהם, כמו שלא יקטין בעיני המורה לרדת אל מליכות הילדים לעירים לימים, עת יורם דבר מה, ובאופן אשר הרגלו יותר בטיורים כאלה ושקעו בטיע היין הזה, היו גם הנביאים מוכרחים לרדת אליהם. והנה ידוע, כי מיום ילקו בני ישראל ממכרים, לא היו עוד נלחמים כל כך מקורות העמים להיות בחברת העמים כמו בימי יחזקאל ובפרט בני הנלה אשר היו בנבל מכורים זעיר שם זעיר שם. וגם הנביאים, אם גם עלו למעלה מהמון העם במשיגיהם הישרים, בכל זאת כאשר מיום הולדם ראו ושמעו הדמיונות האלה היה להם כבר ההרגל להשתמש במליכות כאלה.

עחה אם נשים עוד עינינו על גדול כח דמיון יחזקאל, אשר בו גבר יותר מכל הנביאים האחרים לא יפלא עלינו, מדוע הופיע את נבואותיו על הדרך הזה; ונבואות דניאל וזכריה, אשר היו

(א) ולא נחריך בראיות שהמליכה נשחנה ביחזקאל, כי מי אשר יודע מעט מה מן שלש הלשונות האלה ודבר לו חק לטעום יבין את דבריו, ומי האיש אשר הפך בראיות ידרשם מעל מבוח החכם אייכהאין הנביאים האלה.

מבוא לספר יחזקאל

היו גם כן בגלגל ואשר נבאו גם באופן דומה לדרך יחזקאל, תעדנה על דקדק דבריו. וזה לא החזיקו דופי במעלת הנביאים, באשר ידוע כי דברה התורה בלשון בני אדם, וכי היא גם אחת ממעלות המליצה להנאים הרוחני, וגם הנביאים לא היו נכרבים להיות מעוטרים בידיעות נשגבות (כי השגת מעלות י"י בהרחקת כל גשם הוא רק מנת בוס האיש אשר לו יד בידיעות אחרות נשגבות). וראיה לדבר: הנה עמוס היה מקדים בחקוץ והעיד על עצמו: לא נבוא אנכי ולא בן נבוא אנכי כי בקר אנכי ובלג שקמים ויקחני י"י מאחר הלחץ ויאמר י"י אלי לך הנה אל עמי ישראל (עמוס ז' פסוק ע"ו וע"ז) וכן היה גם עם אלישע (מלכים א' י"ט י"ט), וכן אמרו גם חז"ל: חכם עדיף מנביא, ומזה תראה כי ליעתם לא היה הנביא גם בהיות חכם; וידוע כי רוח הנביא הלך נתן להנביאים להוסיף מדעיהם. ולא מלאנו נביא אחד אשר הגיע לישראל ידיעה מה נרות נבואותיו, אבל להיפך כלל השתמשו במליצות ודמויונים מרגליה נפי בני עמם, כמו יהושע אשר אמר: שמש בגבעון דום אע"פ שעתה נודע הכיבוך; והם לקחם י"י לו לנביאים היו זה רק מלד דקדק וישרת לבנם.

ה. נחקור על סגנון מליצותיו.

אם נערוך מליצותיו עם מליצות ירמיהו וישעיהו, נראה כי כל הסגולות המיוחדות, אשר נהן חבדלנה מליצות שני הנביאים האלה נובעות רק מתגברת כח הדמיון שבו ביתר שאת על כל המעלות האחרות אשר תלכונה להמליץ והמשורר, ובמליצותיו נמלא גם היופי וגרעון משלבים איש אל אחיו הנמשכים מתגברת כח הדמיון; ונבאר את דבריו ביתר באור. שלש הנה המעלות הנזכרות למשורר הם מליצותיו יכנסו אל לב השומע ויעשו בו רושם, ויותר הן נערכות זאת עם זאת יותר ינעמו גם דבריו; ואלו הם. כח הדמיון, הרגש החלב (געפיהו), ושכל. כח הדמיון הוא הראשון במעלה ולו יתר שאת, יגביה עופו שמימה ויעמק שאלה ובנפשי גשרים ידאה מקלה הארץ עד קנהו ויביא לו דמויונים נשגבים אשר יערבו לאון השומע בקול הכנור ממיתרי מטיב נגן, ביא לו כנעים מארבע כנפות הארץ, בן ארנמן וחבלת לשום כסוף הדבר אשר יגיד, למען ישא חן וחסד לפני כל רואיו; אבל פתחו גם במים, וזה גם בעוברו באשר נגיד עוד. השנית במעלה היא ההרגשה, והיא המדה שכל דבור ודבור היוכל מפי המליץ יבוא מעצקי קירות לבנו ויהיה כל כך מכין אל מעמד נפשו, עד אשר הברת פניו תענה צו כי מקור הדברים האלה העמוק לשנת בחדרי לבנו, ומחוק כך יכנסו הדברים אל לב השומע ויעשו בו הפעולה הנרונה כמו שאמרו חז"ל: דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב. והמעלה השלישית היא השכל; ולו יאות לשום מחג ורסן נפי כח הדמיון, כי לולא השכל לא יהיה מעבר לכח הדמיון וכנסו כפרד אין הנין ירקד היה והנה ידלג מדמיון לדמיון ויקפץ משל למשל בערם בלה עוד הראשון, יחליף המשל במשל ולא ישקל את דבריו במאזני הנצחיה לרעת היתבנו דבריו אם לא ייערעב דמויו, כעם יקבר ושעם יאריך, עד אשר יאח מהנו לפעמים ערובנו ובלבול קשה להולמו.

עתה נחקור אלל מי מהשלושה הנביאים נמלא שלש המעלות האלה יותר וערכות וממולאות ואלל מי גברה אחת מהנה על האחרות. אם נשים עין נקרת על נבואות ישעיהו נמלא כי פי שנים היו לו במדות האלה, והקירוב אליו ירמיהו, כי בהרגשת הלב ידמה לו או יגביה עוד עיבו ממנו, אבל נופל מישעיהו ויחזקאל בעולם כח דמויו. יחזקאל נכל מהשנים בהרגשת הלב אבל בעולם כח הדמיון ידמה לישיעיהו; אך באשר לא עם לבח הדמיון מתג ורסן בישיעיהו, על כן נמלאו גם במליצותיו כל הסגולות אשר הבאו עתה; וזה היה גם דעת חז"ל באמרום: כל שראש יחזקאל ראה ישעיהו, יחזקאל דומה לבן נפר שראה את המלכות (חגיגה י"ג ב') כלומר: דמויו כדורו ומשלו היו בלי סדר נכון ולא היו נערכים באופן נאות עד אשר השומע יפין עשונות המדבר, והשתמשו חז"ל במשל זה: על כי ערכוב הדברים דלוג מענין לענין, והשנות דבר אחד פעמים, הוא ההנדל בין ספור בן נפר לספור בן כרך, אם ירצו להגיד את אשר יאו או שמו כידוע לבעלי חכמת הנפש ולא נבית נאות על אמת דברנו כי מליצה אחת או שנים לא נתן ולא חוסיף מחומה לבלל המשפט, והאיש אשר לו יד בשלשה ונתן ושקל משפטנו על מאזני הנצחיה, יגזר סומך, אם נדקו דבריו סו לא.

מבוא לספר יחזקאל

ה

מי כתב יחזקאל.

לשוא יהיה עמלנו לחקור ולדרש בספרי הקדמונים שם נכתב ספר יחזקאל, אם לא חז"ל אשר גזרו אומר (בנא בחרא י"ד א'): אנשי כנסת הגדולה כתבו יחזקאל, ולא מלאנו דבר מתנוד לעדוהם ואם קבלה היא נקבל (א). ועתה אם נאחז בדברי חז"ל נדע גם מתי ואנה נכתב ואיך היה הסדר אשר בו נכתב, וגם נדע נאמנה, כי מיום אשר נכתב לא נכלו בו שנויים וחלופים, באשר ידענו כי אנשי כנסת הגדולה חיו בארץ ישראל בימי בית שני וגם ידענו כי באמונה היו עושים ובשקידה נמלכה חקרו אחרי כל קריאה וקריאה ולא שנו דבר מכל אשר היה לפניהם, וזאת אשר נבית ראשון גם ספר החזרה יקר היה, היו כתיב הקידוש בבית שני בידי כל איש ואיש כידוע. ואחרי כן באו בעלי המסורה אשר בשקידתם עשו סוג לכתבי הקודש, עד אשר היה אי אפשר לשנות גם אות אחת (ב).

מדרגת יחזקאל בערך ספרי הקודש.

כפי חכמי התלמוד (בנא בחרא י"ד ב') יחזקאל יקדם לישעיהו בסדר הנביאים, וזוה אין דעתם כי יחזקאל גדול ממנו בנבואה, כי באשר אמרו: כל שראה יחזקאל ראה ישעיהו יחזקאל דמה לזן כפר וגו', הודו כי לישעיהו היתרון, אבל הטעם בסדר היה כמו שאמרו (שם) כיון דמלכיה סופיה מורגנא וירמיהו כולא מורגנא ויחזקאל רישיה מורגנא וסופו נחמתא וישעיהו כולא נחמתא מכונין מורגנא לחורבא ונחמתא לנחמתא; וכן מלאנו גם בספר מסרת המסרת (ד' י"ט), כי הספרים ישמו ישעיהו בראש ומשנהו ירמיהו והשלישי יחזקאל.

עתה נחקור עוד על כל שמות עצם פרטיים הנמצאים בספר הזה, ונעריך אותם כפי סדר א"ב.

א

(בראשית מ"א מ"ה), ואל לי קראו הנביא כן לגנאי, כמו שמלאנו כי בית אל נקרא בית און (הושע ד' ט').

אלישה, נביכו כל המפרשים בפירוש המחזן הזה. השנעים לא תרגמו כלל, יונתן תרגום ממדינת איטליאה (שם כ"ז), החכם געועננה גור אומר כי זה שם המחז הנקרא (Peloponnesus) (והמחז הזה אל ארץ יון ישכך כידו) וה"ס הזה מוסב מן Elis, ויחזרים ישרשו Hellas (וכן נקרא ארץ יון כידוע); ואולי תקרא כן חוף אפריקה הלפינית אשר שם היתה העיר קארטאגן, ונקרא כן על שם האשה (Elisa) אשר ממנה הוסדה, וא"ס נפרש כן, לא יקרה לנו עוד למה הכחיד יחזקאל תחת לשונו שם קח. טמאן אשר מסמרה היתה גדולה מאוד ואשר הוסדה

אדום, כן נקראה האומ' אשר יראה מגזע עשו (כמו יחזקאל כ"ה י"ב), וגם הארץ אשר ישבו בה (כמו ירמ' מ"ט י"ז); היא היתה בדרום ארץ ישראל, והארץ נקראה עוד שער (ראה שם). אדום, (שם כ"ז י"ט), נראה שהיא ש"פ ועל זה יורה גם תרגום השנעים, וכפי עדות נוסעי משעות נקרא כן בימים הקדמונים הנזכר בארץ יעמען בארצות המאושר' אשר הוסב עתה שמה טמאן, ואולי נקרא כן על שם אדום בן יקטן (בראשית י' כ"ז).

און, יונתן לא תרגמו כלל והשנעים תרגמו (Heliopolis) (זאנענשטטרט), כי שם עבדו את השמש ביתר שאת, ורד"ק ערכו עם כהן און

(א) וכפי הנראה מדברי רש"י, לא חשב כי קבלה היתה זאת בידם, אבל אמרו כן בשקול דעתם, בחזרו (שם): אנשי כנסת הגדולה כתבו יחזקאל, שנתבאר בגולה, וחינו יודע למה לא כתבו יחזקאל בעמנו, אם לא מפני שלא ניתנה נבואה ליכתוב בח"ל.

(ב) ואם גם מלאנו בתי (יחזקאל ל"ד ט') תרגום מלות אשר אינם בגוף הספר, כבר פירשנו בבאורנו שם; גם מלאנו (שם כ"ז ב"ז) כי יונתן תרגם בריס תורין כאלו נכתב פריס, אבל מה נקלה שגיחה כזאת לקרא פי חילוף כ', ואין להוליד תולדה ממנו, וען השנויים והוספות ומגרעות אשר נמלח בתרגום השנעים אין לששש, כאשר גזרו אומר על זה חוקרי כתבי הקודש, ואין כ"ן המקום להביא רמזותים.

מבוא לספר יחזקאל

וקריתים בראשונה לראובן היחה (יהושע י"ג י"ז)
 רק שם תקרא בית בעל מעין) ונפלה אחרי כן ביד
 מואב (ירמיה מ"ח כ"ג, רק שם תקרא בית
 מעין), והעיר הזאת תקרא עוד היום : Ma'in.
 בשן, מחוז בעבר הירדן מזרחה. ותאר גבולו
 הר מזרין במזרח, ערבי הקרנה (וויסטעט חרם=
 ביטן) בדרום, וכל יבק בעבר הירדן. ואלווי בשן
 היו טובים מאוד (ישעיה נ' י"ג), והמחוז הזה
 יקרא עתה El Bollin.

בח אשרים, כפי המחרגמים הקדמונים
 ורוב המפרשים אינו שם עלם פרטי (ראה שרש
 אזור בספר המלין להחכם געועניוס). והמבארים
 שהוא שם עלם פרטי יאשרו: כי הוא שם מחוז
 או עיר באיי כתיים.

ג

גבל, שם עיר בארץ פעניליא אשר יושניה
 היו אומי בנין כמושאלמר וכוני חירוס והגבלי'
 (מלכים א' ה' ל"ב) והעיר הזאת תקרא כפי
 היוניס (כפי חרנים השנע'י) Gylbus והערבי'
 עוד היום יקראוה Geble.

גלילה, רוב המפרשים גזרו אומר, כי אינו
 פה שם אנל השנע'י חרמי Galilaea ואז
 יהיה גלילה כמו גליל (יהושע כ' ז'), וכן יקרא
 כל חבל ארץ ישראל ככוני בן כידון ושומרון.

גלעד, שם עיר מפוארה מעבר לירדן ממזרח
 השמש וממנה נקרא כל חבל הארץ מעבר לירדן
 בשם גלעד (יהושע כ"ב ט'). ונחבל הזה היו
 שלזה ערים אשר נקראו: מלפה גלעד, יבש
 גלעד (שמואל א' ל"א י"א), רמת גלעד (מלכי'
 א' ד' י"ג), ובפי הנראה נוסף עליהם השם
 גלעד להבדילם מערים אחרות אשר נקראו גם
 כן רמת ויבש (ד"ה א' י' י"ב) ומלפה (מלכים
 א' ט"ו כ"ב).

גמדים, (שם כ"ז י"א) יש מפרשים שם אומה
 אשר לא ידענו מקום מושב' אבל כפי הנראה ה' א'
 כיווי לזיש מלחמה וגבור מזד אשר יפיל אויביו
 לרגלי (עיין געועניוס במבוא לא"ה ושם תקרא
 ראיתי).

גמר, שם אומה מה מלפון ארץ ישראל (שם
 ל"ח ו'), ולא ידענו לנטח אנה היה מושב האומה
 הזאת; יונחן חרנס: בית חרנגמה (שם) מדינת
 גרממית (Germanien) יכפי זה יסנו בני גמר
 בגרממית או במדינה קרבה וכן אמרו חכמינו
 ז"ל גמר זה גרממית וראה הנאור על התורה
 (בראשית י"ב ב'), שם תמלאו עיד דעות שניות
 במקומות מושב האומה הזאת, אבל יותר נראה לי
 דעת

היכדה מייסבי צור. וידוע כי אי כווי גם למחוז
 שאינו מוקף מים או נהר.

ארוד, חרנגו השנע'י כאלו נכתב ארודים
 הרבים מהיחיד ארודי בראשית י' י"ח, והחכם
 געועניוס חרנגו Aradus שם עיר בארץ
 פעניליא על אי קטנה בים האמלעי קרונה אל
 כינשה ותקרא עתה Ruad.

ארם, כן נקרא הארץ ככוני מזרחית לארץ
 ישראל, ימה לנהר פרת וקדמה לים הגדול
 (ויטענאן כריטעטע העער) ונקרא כפי העמים,
 טיריען, ואין לחלף עם חספיריען (ראה אזור):
 יחלק למדינות שונות כמו חרם נהרים, ארץ
 זבוב ונדומה.

ארץ ישראל, כן נקראה ארץ כנען אחרי
 אשר ירשאה בני ישראל (ראה כנען) ואחרי אשר
 נגד אפרים ביהודה (נקראה לרוב ארץ עשרת
 השנע'ים כן, מלכים ב' ה' ב').

אברי, שם אומה משנע האומות אשר לקחו
 ישראל את ארנס ומקום מושבה היא גם בכנר
 הארץ אשר נפל אחרי כן בגורל יהודה.

אשור, שם הארץ אשר על נהר חדקל (חסס'י
 ריען), וסין להחליף מדינת אשור עם מלכות
 אשור אשר חתת ממלכה היחה גם כן לפעמים
 חרם וגם ארץ ישראל ועוד מדינות אחרות.

ב

בבל, שם עיר גדולה על נהר פרת, וברוב
 הימים הונח השם הזה על כל הארץ אשר ממנה
 נעשה עיר המלוכה, ובימים הראשונים נקרא
 הארץ הזאת שני ער בטרם נכחה עוד העיר,
 ואז באשר באה חתת ממלכת הכשדים נקראה
 כשדים (ראה שם), בימים ההם היחה
 מלכות בבל גדולה מאוד, כי לבדו את כל הארצו'
 אשר סביבותיהם.

בני עמון, יוכאי חללי בן עמי בן לוט וקראו בני
 עמון, והארץ אשר ישבו בה נקראה ארץ בני
 עמון או רק בני עמון (יחזקאל כ"ה ה') בחסרון
 מלת ארץ. ותאר גבולה, הרי שניר, וחרמון
 לפונה, חלק שני השנע'ים וכלי ימה, ארץ מואב
 תימנה והמדבר מזרחה.

בית הישימות, עיר בעבר לירדן מזרחה השמש
 נחלק ראובן (במדבר ל"ג מ"ט) אשר באה אחרי
 כן חתת ממלכת מואב.

בני קדם, הם יושני המדבר בערבי החרבה
 (בערוחיען) במזרח ארץ ישראל (ירמיה מ"ט
 כ"ח ונקומות אחרות).

בעל מעון, גם העיר הזאת כמו בית הישימו'

מבוא לספר יחזקאל

ו

דעה געוועניגס כי מושב בני גמר היה בהארץ אשר נקרא עתה Scrim (תחת ממלכת עם רוסיא) ועל זה לא לנדיעיד שםס היוני והערבי (ראה געוועניגס בשרש גמר) אבל גם פעמים רבים פשטו העמים האלה גדוד באסיא הקטנה, וכן מלאנו ספור ופלא בהקאראן מעם פרא שכן מדבר אשר הטר לכל סביבותיו (קרא ריכה ל"ט מהספר אשר נכת יוא לאור Welt=Gemähde=Galle=rie כי שם כיללת קירות העמים ויושני קוקאזוס או סניב להס, שם ממלא כל הספור ההוא).

ד

דבלה, רד"ק יפרט דבלה כמו רבלה בחלוקי ר' בד' כמו דעואל ורעואל (יחזקאל ו' י"ד), וכפי הנראה היתה דבלה עיר בארץ מואב (ירמיה מ"ח כ"ב אך שם נקראה דבלתים) וגם אלל היונים היתה ידוע בשם Deblalai כי כן תרגמו השנעיים וכן הקרא גם כפי הירקניזוס. דדן, כפי רד"ק (יחזקאל כ"ז ט"ו) דדן שם עיר בארץ אדום, וכן נראה גם מירמיהו מ"ט ח' ופרשה כ"ה כ"ג.

דמשק, שם עיר הממלכה במלכות ארם דמשק (ראה ארם), והעיר הזאת יאן נוסן (בראשי י"ד ט"ו), ועוד היום מפורסמת היא בשם Damusius ומלאנו גם שם העיר דרמשק (דברי הימים ח' י"ח), וכן היה שמה כפי הארמיי והיתה עיר רבנת עמים, ומימי דוד (שמואל ג' ח' ו') עד מלכות שלמה (מלכים א' י"א כ"ד) היתה תחת ממלכת ישראל.

ה

חורן, בלשון יון כפי תרגום השנעיים *Augavitis* שם מחוז ידוע בעבר לירדן מזרח השמש מכאן לים כנרת עד דמשק ובלי ספק נקרא כן על דבר החורים והמערות הרבות אשר שם. חלבון, (כ"ז י"ז) כפי דעת קלת אינוווע"פ אבל כפי רוב המפרשים והמתרגמים הוא ש"פ וכן נקרא באמת עיר בארם וכעת שמה Aleppo והיתה מפורסמת על דבר יונה הטוב אשר נא על אלתן מלכי פרס.

חמה, עיר בארץ ארם מלפון לארץ ישראל על גבולה בנקבת הלכנון מעב' לנחל יבק(בראשי י' י"ח) והעיר הזאת נוסדה מהנוענים (עעניי ליער), והיה לה מלכים בפני עממה (שמואל ב' ח' ט') וממה נקראת כל הגליל סביבה ארץ חמת (מלכים ב' כ"ה כ"ח), ונקרא גם כן חמת

חצר עינן, (שם פסוק י"ז) הוא חצר עינן הנזכר בחזרה (במדבר ל"ד ט"ו) והנזכר למטה (יחזקאל מ"ח ח') אלא שאותם בקמץ וזה בחולם (רד"ק שם מ"ז י"ז). גם העיר הושת מפאת לפון על גבול ארץ ישראל.

חרן, עיר יאן נוסן בארם נהרים (Mesepes tamien) נודעה כבר בימי אברהם (בראשית י"א ל"א).

חה, שם אומה מהשנע אומית אשר ארלם נחנה לבני ישראל לנחלה (בראשית ט"ו כ'), וחרן מושבם במחוז חנרון (בראשית כ"ג ג'), וחנרון בחלק יהודה.

חללון, (שם מ"ז ט"ו) כפי הנראה עיר בארם דמשק מלפון לארץ ישראל, לא מכאנו העיר הזאת במנ"ך כי אם פה ועוד שם מ"ח א'.

ו

יהודה, שם חלק הארץ אשר בו ישנו שנטי יהודה ובנימן, ואליה עוד חמש כנרת ארץ מחלק שנטי דן, ושמעון שנטי יהודה ובנימן, והמחלקה הזאת ר"ל ארץ ישראל ויהודה היתה כבר בערם בגדועשרת השנעיים בבית דוד (שמאל ב' ה' ובמקומות אחרות) ואחר גלות ישראל נקראה כל הארץ ארץ יהודה (Judaea).

יון, כפי תרגום השנעיים הוא הארץ אשר נקראת עתה Griechenland ובלי ספק נקראה כן על שם מדינת יאן נוסן אשר באסיא הקטנה, אשר על כן היתה גם היותר קרובה אל ארץ ישראל והיותר ידוע אלליהם, וכן נקראה גם הארץ הזאת כפי הארמים והערבים (ראה געוועניגס בשרש יון).

יון, (כ"ז י"ט) כפי הנראה אינוו ארץ יון אבל שם עיר בערב המאושר אשר נקראת עתה יעמען.

ים הגדול, זה ים האמלעי ונקרא כן על שם גדלו כי עוד לא נודע להם בימים ההם ים האקיווס atlantifches Meer, ונים הגדול יפרדו שלשה חלקי המכל אייראפא, אסיא, ואפריקא, אשר נודעו להקדמונים והוא היה ממערב לארץ ישראל, ועל חופו היו ערי צור ולידן

מבוא לספר יחזקאל

מלצר מאור עד אשר הר ליון אשר היה לפנים
בחלק הדרומי לעיר הוא בעת מקיר העיר וחולה,
והיא עתה תחת יד הישמעליים.

כ

כבר, (Chaboras) שם נהר בארם
נהרים אשר מימיו נזלו אל נהר פרת אלל
כרכמיש, וכפי רב יודן זה כבר זה פרת ושני
שמות היו לו (ראה רד"ק שם א' א').

כוב, (שם ל' ה') נמלא רק הפעם האחת,
וכפי הנראה שם, היתה הארץ הזאת כמו כוש
ופוט מצרים וכל הארצות בפרשה הזאת, מלד
דרום לארץ ישראל ויש דעו' שונו' לזה ואין להבדיע.
כיש, Aethiopian ארץ גדולה ורחבת
ידיים בחלק אפריקה, ולא ידענו לברר גבולה
על נכון, כי לפעמים קראו בן כל הנגב אשר שם
מושב השחורים (אפריקה) (בראשית ב' י"ג)
ולפעמים ארץ ידועה בשם הזה, וכן קרה גם לשם
היוני (Aethiopian) כידוע. וישני ב' ו' ש
היו בגבית עם מצרים כאשר נראה מפרשה ל'.
כנה, לא ידענו לברר על נכון מלכ העיר
הזאת, באשר לא תמצא כי אש פעם אחת בתנ"ך
(שם ב"ז ב"ג) ויש שיפרשו בנה כמו בלנה (עמוס
ו' ב'), בשמעת הל' כמו יקח תחת ילקח,
וכלנה היתה עיר גדולה תחת ממלכת אשור בארץ
שנער על נהר חקל (טיגריס) אשר חרגומו יינתן
וירושלמי והשבעים קטיסכו (Ctesiphian)
וכן נקראת העיר הזאת בפי קצת כותבי הספרות
ועד היום הזה: ה' לנע.

כנען, או ארץ כנען (שם י"ז, ד'), ונקראת
הארץ אשר אחר כן הוסב שמה מיושניה ארץ
ישראל, אשר להם נתנה יי' למורשה, גבולה מפאת
לפון ארם כידוע, ממזרח הרי שניר וחרמון, ארץ
בני עמון ומואב ומדין, בדרום ים המלח מדבר
העמים, לפאת מערב המדבר וים הגדול.
כנען היה שם הכללי לכל הארץ הזאת על כי
יושניה ילאו כולם מגזע אחד מנען בן חם
(בראשית ט' י"ח), אש גם בארץ מישנס נפרדו
והיו לראשים רבים, כמו החתי, האמרי, הפריזי
וגו'. הארץ הזאת נקראה בפי היוונים פעניקיא
ואכלינו עתה פנועטיא.

הכנענים וכשרט יושני החוף לפונית מורחית
(שם היה לידון וכו') היו בימים הקדמונים
סוחרים גדולים מאוד (שם ב"ז) עד אשר נכבו;
ורכל כג' ט באזד נחש (ישעיה ב"ג ח' יאן קהל
י"ז ד'). תולדות הארץ הזאת שנו עד מאוד
ובעז יתקו ממנו כל הדג ויופי ונכונה תחת
יד הישמעליים.

ובידון ושאר ערי הכנעני (פעניקיען) וערי
הפלשתים עזה אשקלון וגו', והים הזה נקרא
גם הים האחרון (דברים י"א כ"ד), בלי ספק
על אשר היה אחר הים המלח או ים כנרת.
ים הקדמוני, הוא ים המלח, או ים כנרת
כי שניהם מורחה (רד"ק שם מ"ז י"ח). ואולי
נקרא ים הקדמוני מפאת הים הגדול אשר
נקרא גם ים האחרון. וים כנרת (Genesareth)
בין ארץ ישראל ובין גליל (Galilea) והירקן
אשר ילך מלפון לדרום יעבור בו מדי ארבו וילך
משם אל ים הערב או ים המלח אשר במקצוע
דרומית מורחית על גבול ארץ ישראל אשר שם
היה בימים הקדמונים סדום ועמורה אדמה
ולנויים (בראשית י"ד ח'), ונקרא ים המלח על
כי מימיו מלוחים מאוד וזה דבר נפלא כי רק מי
ימים הגדולים מלוחים לרוב ומלאו גם שמו ים
הערבה (יהושע ג' ט"ז).

ירדן, הנהר היותר גדול בארץ ישראל בחורף
הארץ בין ארץ שני השנטיים והחלי בשפתו
המזרחית, ובין ארץ שאר השנטיים על שפתו
המערבית, ומקירו על הרי חרמן במקצוע
לפונית מורחית על גבול ארץ ישראל, ובמהלכו
מלפון לדרום ילך אל מי מרום ומשם אל ים
כנרת (ראה ים הקדמוני) ומשם אל ים המלח.
ירושלים, שם עיר המלכה, מושב מלכות
בית דוד וכו' המק על הגבול בין חלק יהודה
ובנימין והוא שם מרכב מן ירו (אשר פרושו
בלשון ערבי מזים) ושלום. ובראשונה נקראת
ירושלם (עזרא ד' ו') ודומה לזה היה גם
שמה בארמית (דניאל ה' ב') (ראה ס' ה' להחכם
געעניוס בהמלה הזאת); ואולי נשתנה שמה
ירושלים על משקל שנים ע"ש שני חלקי
העיר עליניה ותחתונה, כי אש גם מחו ירושלים
היה כבר תחת ממלכת ישראל מיום ולכד הארץ,
בכל זאת מלדת ליון היתה עוד תחת יד היבוסי
עד אשר בא יואב שר לבא דוד והכה אותה (ד"ה
א' י"א ו'), ובהעיר הזאת היה כבר מלך בימי
יהושע (יהושע י' א'), וכפי הנראה נוסדה
מהאמרי ואמרי בן ישנו בה בני חת (יחזקאל ט"ז
ג'), ואולי היתה כבר בימי אברהם (בראשית י"ד
י"ח עין שם בבאור). והעיר שקטה כל ימי דוד
ו-למה, אבל אחרי כן באה העיר במזור פעמים
רבים ונלכדה איוה פעמים, אבל בכל זאת
היתה לה יד ממלכת עד אשר באחרונה נלכדה
נוכדנלר ושרפה באש והגלה את העם כנלה.
תולדות העיר הזאת, אשר אחרי נפלה עיד
הרימה פעם שנית מאשפות ראשה, זכות מאד,
ואין כאן המקום להגידם, ועל המקום אשר שם
היתה העיר המפורסה הזאת, נשכת עתה עיר

מבוא לספר יהוקאל

כשרים, כפי המפרשים נקראו בן בני בשך
 בן גחור אחי אברהם (בראשית כ"ב כ"ג) ואם
 גם מלאנו אור בשדים (בראשית י"א כ"ח) נטרם
 נולד עוד בשך לא יפלא זאת נענינו באשר מלאנו
 גם וירדפס עד דן (בראשית י"ד י"ד) אם גם
 ליש או לשם שם העיר בראשונה (אופטיים
 י"ח ב"ז) ומשה קרא העיר הזאת אור בשדים
 על אשר בימיו נבר ישבו בה בשדים, והאומה
 הזאת ידועה גם כפי הקדמונים בשם (Chal-
 daeus) וממנו נקרא הארץ אשר ישבו בה
 בשדים (ירמיה מ' י') או ארץ בשדים (ירמיה
 כ"ד ה') כפי העמים (Chaldaea), והארץ
 הזאת נידוע מלפון ארץ ישראל, ואחר מפת
 אשור המה הרימו קרום ולכדו ארכות רבות
 ונבוכדנצר הראשון לכד ירושלים שרף את העיר
 והגלה את העם, אך לא ארכו הימים ונפלו
 תחת נפות רגל כרש מלך פרס, והארץ הזאת וגם
 יושניה נקרא בשמים רבים בכל ויושבי בכל על
 שם עיר המלכות (ראה בכל).

כרחים, עמא דחייבין לאשתילאה. ואומר
 אני לפי שראיתי במקום אחר קורא אל פלשתים
 כרחים: הוי יושבי חבל הים גוי כרחים (לפניה
 ב' ה') ואינו קורא בן לאומה אחרת וראה בעיני
 שיש גבול בפלשתים ששמו כרחי, וכן אני מוצא
 בספר שמואל בגדוד ששרף את לקלג: אנחנו
 פשטנו על נגב הכרתי (שמואל א' ל"י י"ז) (רש"י
 ביהוקאל כ"ה ט"ז) וכפי תרגום השבעים נקרא
 כרחים על אשר באו שמה מהאי קרעטא (ראה
 פלשתים).

מ

מגדל סונה, עיינה עיר אחת אשר תקרא
 בן, אבל שתי ערים שונות בארץ מזרים ומגדל
 בנבול הלפון בשפת האזרחית של נילוס וסונה
 בנבול הנגב (ראה סונה) (אמת כי בתרגומנו לא
 הערנו על זה באשר לא שמו מלת החבור:
 חו נד ביניהם כי אז לא חקרנו כל כך בענין
 שמות השרטים כמועתה) וכן תרגמו גם השבעים
 (שם כ"ט י') כאלו נכתב ממגדל וסונה, והעיר
 הזאת אינה רחוקה מהים סוף (שמות י"ד, ב')
 וכפי פירוש החכם הרפתי טחאפילונין (בשפרו
 מזרים תחת מאגלת המלכים נקובים בשם
 פרעה) היה שמה המלרי Meschtol וכפי
 הנרת העברים מגדל.

כחים, או כחיים, רבו הדעות בארץ
 הזאת; יונחן והוואולגאטא תרגמו: איטאליא
 ואחרים פרו ארץ מוקדון, והנכון כמו שאמר
 יוספון לרומיים (קדמוניות א' ז' א') שזה האי
 ליסערן ונקרא בן על שם העיר קיטיאן אשר
 ניסדה שם מהכנענים ואחרי כן הועתק השם
 הזה גם על החיים האחרים סביבו וגם על חוף
 הים קרוב לו, ועל זה מלאנו איי הכתים
 (ירמיה ב' י').

מגוג, שם אומה יושנת בארץ רחוקה לפונית
 מזרחית באסיה ידועה גם לה ירנניים וגם
 לכיתים אחרים מבני קדם בשם מגוג או יחגוג
 ויבנו לשפר מתקף האומה הזאת וגבורתה (ראה
 גיר). וכפי קלת מגוג הם הגיטי או הגודוס
 אשר ארלס נקראת ארץ השיטים Massage-
 ten קרוב לקוטב הלפון אלל מוסקיניאה בחלק
 הצויח שנתפשו אחריו כן באיטליה לרפת
 וספרד (גאטעהן) (עיין באור לספר בראשית
 פרעה יוד פסוק ב').

לבנון, כנוי לשלאלת ההרים הגבוהים
 והתלולים בין ארם וארץ ישראל אשר תהיה לשני
 ראשים, ואשה מיל אחוה וביניהם בקעת הלבנון
 (יהושע י"א י"ז) והאחרונה מיל ארם נקרא
 אגטי ליבאנאן (שפת אשר מהלכה לנגח ההרים
 האחרים הנקראים לבנון), ועליו ילמנו הארזים
 היקרים. ראשי ההרים האלה יבשה חמיד שלג
 וקפאון אשר על בן נקראו גם לבנון (מן לבן)
 וכן תרגמו גם חנקליא וירושלמי: טורי

מואב, בן נקראו בני מואב יואלי חלץ לוט
 על שם אביהם (בראשית י"ט, ל"ז) וממנו
 הועתק השם גם על הארץ אשר ישבו בה (ירמיה
 מ"ח, י"ז). והיא המזרח ארץ ישראל לכל ים המלח
 עד

נ

נבון, כנוי לשלאלת ההרים הגבוהים
 והתלולים בין ארם וארץ ישראל אשר תהיה לשני
 ראשים, ואשה מיל אחוה וביניהם בקעת הלבנון
 (יהושע י"א י"ז) והאחרונה מיל ארם נקרא
 אגטי ליבאנאן (שפת אשר מהלכה לנגח ההרים
 האחרים הנקראים לבנון), ועליו ילמנו הארזים
 היקרים. ראשי ההרים האלה יבשה חמיד שלג
 וקפאון אשר על בן נקראו גם לבנון (מן לבן)
 וכן תרגמו גם חנקליא וירושלמי: טורי

מבוא לספר יחזקאל

למשל ולדמיון נהיו לכל עיר החוטאת (יחזקאל ט"ו, מ"ו וגו').

סונה, (Lyene) שם עיר במלרים על גבול האחרון גגנה (ראה מגדל).

סין, היתה עיר מנזר בגבול מלרים מזרחה. היא היתה כמעט מפתח הארץ, עד אשר לא יוכל לבא לר מלרימה מאשית אס לא היתה בראשונה העיר הזאת בידו; וכן מלאנו כי הנביא קראה גם מעוז מלרים (שם ל', ט"ו). וכפי כותבי חכמי עמים הקדמונים, סין הוא פעונוז יוצ, וזה נכון גם מפאת הוראות המלה, כי כמו מלת סין יורה בלשון חרמי טיט ורפס (עייק גשועניוז שרש סין) כן גם פעונוז (כלי ספק מן המלה הרומית palus dis) אשר גם כן הוראתה טיט ורפס וידוע כי פעונוז היתה על כן כלורה מאוד על אשר סניבה חגמים ויון מלולה).

ע

עדן, מלאנו שם הפרטי הזה על שלש מק מות שונות; (א') גן עדן (בראשית ב', ח'); (ב') שם אומה מה וארבה (מלכים ב', י"ט, י"ב); (ג') שם בקעה אבל דמשק (עמוס א', ה'). וביחזקאל מלאנו רק הראשון והשני, ואל הראשון לא אשים מלתי. כי רק לאו יעאל החקר בו לדרש חיה מקומו, והשני כפי הנראה מחוץ בארס נהרים, או באזור, אשר בא תקת ממזלת אזור (מלכים ב', י"ט י"ב).

עילם, שם מחוץ בארס הדרומית והיונים קראוהו עזוהיים ולרוב כנו כל ארץ מדי עילם (עד"ס דניאל ח', ב') ויושביה היו אנשי מלחמה אשר תמיד הלכו לשכניהם.

עין גדי, עיר בחלק יהודה קרובה לפנה הדרומית של ים השלם ולפנים היה שמה חכנן חצר (ד"ה ב', ב' כ'), בלי ספק על דבר התמרים הרבים אשר למחושמה, ונודעת גם להקדמונים בשם: ענגהרה.

עין עגלים, נמלא רק ביחזקאל (א"ז, י'), ובפי הנראה היתה העיר הזאת נפנה הלפניו של ים השלם על גבול חלק בנימין.

ערב, כפי הסכמ' כל המפרשי' היא הארץ אשר נקרא חרובית, אבל כפי הנראה מפסוקים שונים (עד"מ ירמיה ב"ה כ"ד, יחזקאל כ"ו כ"א) לא היתה או השם הזה על כל הארץ הגדולה הנודעת עמה לנו בשם הזה, אבל על מחוץ קטן מהארץ הזאת קרוב אל א"י.

פ

פוט, כפי יוקספון לרומיים הוא וזויריטאניען בחפריקה

עד נחל חרנון ונקראה כעת Horrak על שם עיר המלוכה.

מי מריבוח קדש, הוא מדבר לין בדרום ארץ ישראל בין הארץ הזאת ואדום (במדבר י"ג, כ"א), וידוע למה הוסב שמו מי מריבוח קדש. מניח, עיר בחלק גד על גבול בני עמון מזרחה (זופטיס י"א, ל"ג).

מצרים, שם הארץ אשר נודע בשם עגיפטען בחלק חפריקה ונקראת כן, או ע"ש מלרים בן מיסד הממלכה (בראשית י', ו') או ע"ש מלר, אשר בלשון אשורית עינו מזוז, ונקרא מלרים ברבים הזיגי, על אשר תחלק הארץ לשנים בזהלך נהר נילוס. ולד"ק נקרא כן מן מזוז שגינו מנזר, כי הארץ מוקפת בגבוליה כמנזר חוק ע"י ימים ומדברות והרים עד שלא יכול האויב לבא בחוכה. ותארו גבולותיה נגנז היאור, ולפונה ים האמלעי וקדמה ים סוף וימה עד לוב.

משך, אומה ידוע' גם להיונים בשם חפשיך ישנו בהרי משך (אשר על הרי קויקחוס) בין חיבעריה חרשעניח וקלבים (Colehis) ויש עוד דעות שונות על מקום מושב הזה (ראה הבאור בראשית י', ב').

נ

נא או נא אמון, (נחום ג', ח') היא העיר אשר נקרא אבל היונים *Niopolis* דיקס פאזיס עיר האלהים כי שם כנדרות אלה יופיעער הנקרא בשפת יון דיקס חחאון ביתר שאת מכל הערים האחרים ונקראה גם טהעבען; והיא היתה ראש ארץ מלרים העליונה וירנו לשפר כופרים הקדמונים מהדרה ויפיה ויונתן חרגס חלקסנדריו וגם זה ננין, באשר חלקסנדר יסר העיר הזאת על המקום אשר עמדה שם לא חמון.

נוף או מיה, (הושע ט"ו, ו') היתה העיר הרה-ית בחלק מלרים האמלעי (מיטטעל עגיפס טמן) על שפת נילוס ימה ושמה היוני אשר בו יד ע גם אלליו הוא העשעיים (וכן חרגמו גם יונתן והשבעים) וגם העיר הזאת היתה משורשמת מאוד.

ד

סברים, ימלא רק ביחזקאל (מ"ז, ט"ז) וכפי הורחה שם היתה העיר הזאת בין חמת ודמשק בגבול אי לפונה.

סרס, עיר בעמק השירים (הוא הים המלח) אשר הפך ה' מרעת יושבי בה; ולגודל מרים

מבוא לספר יחזקאל

ח

ב' כ"ד, ז') ועיר מנכר לר (יהושע י"ט כ"ט), בלי ספק על אשר נבנת על מקום חזק וכשנג, ועל זה יורה גם שמה היוני טירוס (מלשין ארמית טירא אשר הוראתו הר ובור), ונחרבה הפעם הראשונה ע"י נבוכדנצר, אחרי אשר לר עליה ימים רבים, ובזמן קרוב אחרי כן נננתה מזדש במקום קרוב לתלה הראשון על אי קטן קרוב ליבשה ונחרבה פעם שנית ע"י אלכסנדר מוקדו, ומיום ההוא והלאה לא יספה עוד לקים, ועד היום הזה כבר קטן עומד על מקומה, סור או לור נקרא ואך דייגים ישנו שמה, ונבואות יחזקאל על העיר הזאת לא נמלאו בכל פרטיה עד אחרי קרובה השני.

צידון או צידון רבה, (יהושע י"א, ס') היתה עיר גדולה רנלת נעמים ידועה כבר לשם ולתהלה בארץ נטרס נשאה עוד לור את ראשה (בראשית מ"ט, י"ג), ונקראת כן ע"ש לידון כבר כנען (בראשית י', ט"ו), והיא היתה על חוף הים הוד ל קרובה ללור בהפנה אשר שם יסנגובל א"י ממערב ללפון, ונהיום הזה עיר קטנה עומדת על מקומה לאיד או סאיד שמה. צען, עיר במלרים התחתונה על היאור.

ק

קדר, מחזו בחרחביה יושביו יולאי חלוני שמעא (בראשית כ"ה, י"ג) המה יושבי אהל ומקנה ויסעו ממקום למקום עם עדריהם באשר ימלאו מרעה למו וידועים גם להרומיים בשם: Bedrei קוע, נמלא רק ביחזקאל (שם כ"ג כ"ג) ויש יפרשו קוע כמו גדול ושר (עיין פקוד) ועל הדרך הזה יבחרו גם החכם געועניום והנביא לו עזר מלשין ערבית (עיין שם קוע), אולם השנעים וגם רש"י יפרשוהו ש"פ וכן נקראה עיר אשר איננה ידועה לנו בארץ כשדים.

קריהים, שזי ערים נקראות כן אחת בחלק נפתלי (ד"ה א', ו', ס"א) (ותקרא גם קרתן) (יהושע כ"א, ל"ב), ואחת אשר עליה כון הנביא פה עיר בחלק ראובן על גבול מואב אשר באה בארצית הימים תחת יריהם (ירמיה מ"ח, א') (ראה בית הישימות).

ר

רבה, או רבח בני עמון, (דברים ג', י"א) היתה עיר מאלכת בני עמון. יואב שר לבא דוד בכש אותה ויהרסה (ד"ה א', כ"א) אבל קמה עוד אחרי נפלה עד אשר בא גם עליה כום התרעלה, ונכרית עוד ע"י פטרוזעוס פילודרעוס ויקראה פילודרעוס על שמו, ובעת לא נאסר ממנה מאימה.

בצפריקא, אבל כפי חרגום היונים והרומיים הוא זביעין אשר גם כן בצפריקא. פיבחה, נמלאו רק ביחזקאל (ל', י"ז) והשנעים יתרגמו Boubaeos וזה נכון, כן נקראה בימים הקדמונים עיר במלרים התחתונה והיא היתה הראשית בהאחו (Nomos) אשר שם היתה, ומכמי העמים קראוהו פובחסט או פובסט על שם האלהים אשר נבדו שמה בדמית חתול.

פלשתינה, שם אימה ידועה אשר ישנו על חוף הים הודל נדרומית מערבית א"י ופעמים רבות לחמו עם בני ישראל ופעם גברו עליהם ופעם נכנעו מפניהם עד אשר אנדו מעט מעט נשגלת הזמן, ואין כאן המקום לשאר מולדותיהם, וממנם נקרא הארץ אשר ישנו בה פלשת, כמו שאלאנו נשירת הים: יושני פלשת, עד אשר באורך הזמן הונח השם הזה על כל הארץ (פאָעטטינג) ואומרים גם כי בשפת כושית, שרש פלש הוראתו: הרחק נדוד הלך אנה ואנה, ונקראו כן על אשר באו שמה מארץ רחוקה (בראשית י"ד ועיין שם הבאור) ועל הדרך הזה יתרגמו השנעים שם פלשתים. *Allogouloi* פנג, נחלקו הדעות בזה, יש אומרים שהיא שם עיר (רד"ק) (שם כ"ז, י"ז), ואו היא בלי ספק באחתה מניח בארץ ישראל בעבר הירדן מזרחה (עיין מניח), ויש פראו שהיא מאלמה מעשה אופה (עיין ת"י שם וגעועניום שרש פנג).

פקוד, כפי רד"ק (שם כ"ג, כ"ג) פקוד כמו חנריו שוע וקוע איננם ש"פ, אבל כינויים לארי הנשדים אשר עלו עליהם למלחמה, אבל השנעים לא תרגמום כלל וגם רש"י פירש שהם ש"פ והנביא לוראיה מירמיה (כ', כ"ז) ועל יושני פקוד, שהיא עיר בארץ בבל, ועיין קוע. פ"ם, זו הארץ אשר נקראה פערזיען ובימי יחזקאל לא נודעו עוד יושביה לשם ולתהלה כמו אחרי כן בארץ נלקח תחת משגלת כרש מלכות בבל, והיא באזרח א"י ונגנג להרי קיקקאזום ויש הנשפאי.

פחרום, הוא מלרים העליונה או מלרים הדרומית, ומשם התפשטו יושניה גם במלרים התחתונה או הלפונות (שם כ"ט, י"ד) ובשפת מלרים הונח שם פחרוס על רוח הדרומית ואל ארץ דרומית.

צ

צרד, עיר נגבול נפתלי על גבול א"י לפינה. צור (טירוס), היא העיר האש ארה בארץ הכנעני (פענילוען) אשר היתה רובלת העמים יושבת על חוף הים ונקראת גם מבכרי כר(שמאל)

מבוא לספר יחזקאל

רעמח, אשרו שבאים מהם עמים מעטופיע השוכנים לכל המזרח והיינו בחלק הפריקה אשר לכל המזרח מאד לים האדום (בארז בראשית י' ז'), ובאמת נמלא גם על אפת הים הזה עיר שמה רעמח ואם נמלא כל מיני בשם (עיין שנה) -

ז

שכא (זחבעח), מחוז בתרביית המאשרת ונקרא בן על שם יושביה אשר ילאו מחלובי בוש (בראשית י' ז') או היה מבני יקטן (בראשית י' כ"ח) או מבני קטרה (בראשית כ"ה, ג') (עיין גזעיותם שרש שנה), והמחוז הזה הידוע לשם ולחלה על רוב הבשם זהב והאבנים היקרים אשר נמלאו גם (וידוע מסעת מלכת שנה אל שלמה) (מלכים א' י') אשר בהם עשו מסחר רב, ובפי הנראה פשטו גם גדוד לשלול שלל ולנוח בו כדרך הערביים עוד היום (איוב א' ט"ו) - שוע, עיין פקוד.

שמרון (שחמריה) היא העיר הידועה אשר בנה עמרי על ההר אשר קנה מאת אמר (מלכים א' ט"ז, כ"ד) בחלק אפרים ויעשה לעיר מלוכה למלכי ישראל ומן העיר המפארה הזאת נקרא כל חבל ארץ סביבה (בין ארץ הגליל ליהודה לפונה להר עיבל ונגבה להרי גלבוע) שמה - שלמנאסר מלך אשר כבש את העיר הזאת ויחרבה (מלכים ב' י"ח) ולימים נבנתה שנית והורודוס אשר הגדיל וייפה אותה קראה בעברסטע (יוסיפין קדמוניות ט"ו ז' § ב') וכן שמה עד היום הזה, אולם קטנה היא מאשר היתה מקדם.

שניר, בן נקראו ההרים בעבר הירדן מזרחה בין ח'י וארץ בני עמון (דברים ג' ט'), שם נבללו בהרי שניר גם הרי חרמון, אולם במקומות אחרות יחשב שניר לעממו וחרמון לעלמו (ד"ה א', ה', כ"ג), ולפי זה היו הרי שניר יותר מזרחית מהרי חרמון.

שעיר, בן נקרא ארץ אדום בגבול דרומית של ח'י נגד ים המלח (עיין אדום) ונערים יראו בני עשו ישבו שמה החורים (בראשית י"ד, ו') -

ח

חבל או חובל, (שם כ"ז, י"ג) נמלא תמיד בחנות משך ובפי הנראה היה מושב העם הזה בארץ אשר נודע אחרי כן אצל היונים והרומיים בשם (Pontus) בחצי הקטנה ממערב למשך, ויש עיר דעות אחרות בזה (עיין באור בראשית י' ב').

חוגרמה או חגרמה (בראשית י' ג'), נראה כי זה הארץ אשר נקרא בעת מרדעין, כאשר יצא הוא המישק מאיש אשר שמו חרגם

תחשנם, או תחשנחם, (ירמיה, מ"ג ז') חרגמו שנים 'T'agvai (טחשנחי), וזאת בלי ספק עיר האבנר על גבול מזרים אלל סין (פעוליון) הנקרא רחפנע.

תימן, עיר בארץ אדום מזרחית (שם כ"ה, י"ג), בלי ספק על שם תימן נכד עשו (בראשית ל"ו י"א) ופונת השם הזה על כל המחוז (בראשית ל"ו, ל"ד), ויושביה היו מפורסם על משליהם וחכמתם (ירמיה מ"ט, ז').

תמר, ת"י ירמו (שם מ"ז, י"ט) וכן פרשו גם רש"י ורד"ק, אבל כפי הנראה היתה תמר עיר בגבול ח'י נגבה כאשר יעיד על זה הפסוק באמרו: ופאת נגבה תימנה מתמר עד מי מריבות קדש (שם) וירחו היתה בחלק בנימין קרובה לירדן מזרחה.

תקוע, (שם ז', י"ד), המפורסם והמחוגמים יבארו לשון תקיעה ונוכל גם לפתרו על העיר תקוע, ודומה לזה מלאנו: ובתקוע תקעו שופר (ירמיהו, א') אשר בפי תרגום השבעים ובאור רד"ק כינוי להעיר וה' הידועה (ר"ל באשר נכתב בתקוע) לא יהיה לנו לשטן בהפתרון הזה, כי לא דבר זה הוא לשימו לפני שמות הערים, כמו שמלאנו: תקעו שופר נגבעה חלוורה ברמה (הושע ה' ח'). והנה המלך רחבעם חזק העיר הזאת מחדש (ד"ה ב', י"א, ו') אשר היתה מזרחית מירושלים בחלק יהודה וקרוב לה היה המדבר (ד"ה ב', כ"ב). במספר הערים אשר חלק יהושע לשבטיה לא נח-בה ואולם נימי דוד מפורסמת היתה כי היא היתה עיר מולדת אחד מגבורי דוד (שאול ב', כ"ג, כ"ו) וגם לקח משם יואב את האשה החכמה אשר ידעה להשיב לב דוד אל בנו אבשלום (שם י"ד ב'), והיא היתה מקום מושב או מולדת עמוס (עמוס א', א'), רבים מכותבי המסעות יאמרו שעל הר גבוה הנקרא הר חפשי (פְרָחֵקֶבֶד) עוד חרבו תקוע מוגתי עד היום. הרשיש, חס נעריך כל פסוקי חנ"ך אשר בס ידובר מתרשים זה מול זה ונשים עין בחנות על מלב המחוז ועל עשרו ועל מסחרו (ירמיה י' ט') לא נמלא מדינה, אשר בה תמלא כל זאת כי חס חבל הארץ נקרא טפחניען על נהר בתעטיה (קווח-דחוקויער) אשר נקרא בימים הקדמונים חבל היונים טחרטעאוס; המחוז הזה היה להבנענים (פְרָחֵקֶבֶד) ובחתי היונים ירבו לשפר מרב נטף וזה אשר הביאו הכנענים משם.

ובזה בלינו את אשר חפלו להביע לשון קורא החוב נערים חנת אל גוף הספר.